

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Daugiabalsis pasaulis

Skaitydama puikų Iaino Pearso romaną „Likimo pirštas“ (*An Instance of The Fingerpost*), kuriame iš keturių skirtingų pasakotojų pozicijų pasakojama vienos žmogūdytės istorija, patyriau nuostabą ir, galima sakyti, šioki tokį sukrėtimą, kuris vis rečiau apninka seną knygų žiurkę. Kaip skirtingai gali būti pamatyti ir suvokti dalykai, interpretuoti faktai, įvertinti žmonės!.. Koks išpūdingas literatūros kūrinys, kuriame susipina tokie gyvi veikėjų balsai – aistringi ir geliančiai šalti, racionalūs ir beprotiški, pilni nevilties ir praštieksmo, meilės ir neapykantos, ramybės ir paslapties!..

Gal stebėtis tuo ir nereikėtų, ypač prisiminus kad ir R. Akutagavos „Rasiomono vartus“, kuriame pasitelkta panaši strategija: keturi pasakotojai pasakoja to paties įvykio skirtingą versiją. Kita vertus, ir literatūrai, ir menai polifoniškumas – arba, paprasčiau tariant, daugiabalsiškumas – niekada nekenkė, veikiau padėjo, formuojant ir stiprinant skaitytojo nuovoką, estetinį skonį, humoro jausmą, katarsio ilgesį ir daugelį kitų dalykų. Žinoma, ir empatijos jausmą – tai irgi labai svarbu.

Juk nieko neįdomesnio už unisoną – kitaip tariant, vienbalsiškumą – nėra. Nei politikoje, nei mene. Nei turbūt niekur. Pasaulis nėra viena gaida, vienas balsas. Pasaulis – daugiabalsė simfonija, kur net triukšmas ar kakofonija atlieka savo vaidmenį. Užtat kartais reikia įtariai pasižiūrėti į tokias sąvokas, kaip „vienybė“, „bendrumas“, „lygybė“, nes juk šiame devalvuotų, iškreiptų žodžių amžiuje net šios iš pažiūros geros ir tvarkingos sąvokos gali reikšti visai ne tai, apie ką galvojame.

Nes jeigu „vienybė“ reikštų visai ne susivienijimą prieš žmogaus prigimčiai svetimus dalykus, o, tarkim, prieš daugiabalsiškumą, polifoniją, skirtingų nuomonių, pozicijų ir pažiūrų laisvę, sąvokos reikšmė taptų paradoksu. „Vienybė“, nešdama kilnios idėjos vėliavą, ne vienytų, o skaldytų. Ir jeigu mes neturėsime jėgų, proto, išminties ir valios gyventi daugiabalsiame pasaulyje, jeigu neišlaikysime subtilaus balanso tarp priešingų polių, tai nuolatos grįšime į pasikartojančius sumaiščių laikus, kai vienas balsas nori būti vienbalsiškas, užgožti kitus, o gal net ir visai nutildyti.

Pasaulis, kuriame vyrauja unisonas, yra brutalus ir monotoniškas. Jis pasmerktas būti pilku ir nuobodžiu – nes unisonas pats yra pilkas, jis neskleidžia spalvų, jis negimdo muzikos, jis nespindi aukso ir nefrito atspalviais.

Ir nors kartais daugiabalsį pasaulio klegėjimą sunku išverti, galbūt ir neįmanoma, nes šioji spalvų, garsų, spindesio ir jausmų jūra beribė ir nesuvokiama – vis dėlto kokia tai dovana mums ir malonė. Kad galime suprasti, užjausti kitus. Įsikūnyti į juos, kad ir trumpam. Suvokti, kaip nelengva – o gal ir nuostabu, gal baisu – būti kitokiu, nei esi tu.

Renata Šerelytė

Peizažas su valtimi.

Iš P. Dumšienės archyvo

NAKTYS

*Skaisčias ir didelės akis uždengęs rankom,
Aš sapnavau paklydęs giliame namų džiaugsmo.
Lauke kalbėjo milžinai; buvau toks menkas;
Ką lietė motinos ranka – ištrykdavo versmė.*

*Ir miegant jau namams, į mano kambarį užeidavo
Pasenęs vėjas, lyg keleivis, mylimo sūnaus – manęs pasupt...
Nutildavo audra, sulėkdavo pro langus žvaigždės,
Ir, lyg nuo motinos akių, darydavos šviesu.*

Alfonsas Nyka-Niliūnas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Daugiabalsis pasaulis • 2-as psl. Skaistė Višinskaitė-Kumštienė. Bronė Sakalauskienė – Zanavykų muziejaus atkūrėja • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Net ir uždaryti muziejai nepamiršo savo lankytojų (2) • 5-as psl. Perpetua Dumšienė. Vydūno pamiltas Pajūrgiris (2) • 6-as psl. Deimantė Žukauskienė. Užsienio bendruomenių plėtros sąjungos Argentinoje apdovanojimas – Juan Ignacio Fourment Kalveliui • 7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė. Amanda Gorman: „Jei tik būsim pakankamai drąsūs būti šviesa“ • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Metų knygos rinkimai 2020 • 2021-ieji – archyvų metai

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

Bronė Sakalauskienė – Zanavykų muziejaus atkūrėja

Skaistė Višinskaitė-Kumštienė

Neįmanoma kalbėti apie Zanavykų muziejaus atkūrimo istoriją, neaptariant pirmosios muziejaus direktorės asmenybės. Bronė Sakalauskienė buvo viena didžiausių kraštotyros entuziasčių, kuri jau 1984 m. kaupė literatūrinę, fotografinę ir istorinę medžiagą bei užrašinėjo žmonių prisiminimus.

Bronislava Kazlauskaitė-Sakalauskienė gimė 1931 m. kovo 23 d. Bukšnių kaime, Būblelių valsčiuje, dabartinėje Kudirkos Naumiesčio seniūnijoje. Augo mažažemių valstiečių šeimoje. Būdama penkiolikos metų, Bronė dirbo Plokščių valsčiaus mašinke-sekretore, vėliau – literatūrine darbuotoja Šakių apskrities laikraštyje „Tikroju keliu“. 1957 metais baigė Klaipėdos pedagoginę mokyklą, vienuolika su puse metų dirbo mokytoja, o nuo 1964 iki 1986 metų dirbo „Taikos“ kolūkyje pirmininko pavaduotoja kultūros reikalams. Turėdama pedagogo diplomą ir dirbdama kultūros srityje, Bronė Sakalauskienė suprato švietimo ir istorijos svarbą.

1984 metais susibūrusi kraštotyros entuziastų grupelė rinko senus buitines rakandus. B. Sakalauskienė sumanė juos eksponuoti Girėnų kolūkiui priklausančiame laisvame poilsio kambaryje. Gausėjant eksponatams, kurie buvo įvairaus dydžio, ilgainiui jie nebetilpo mažoje erdvėje. Todėl kraštotyrininkai – Bronė Sakalauskienė, Benediktas Jakas ir Vytautas Kaunas – kreipėsi į kolūkio pirmininką dėl muziejaus įkūrimo.

1986 metais, šių žmonių ir Šakių rajono „Taikos“ kolūkio valdybos bei pirmininko Zigmo Povilaitis pastangomis, buvo įkurtas Girėnų kraštotyros muziejus, kurio administratore tapo B. Sakalauskienė.

Pagal to meto sovietinės santvarkos poziciją muziejus turėjo pabrėžti kolūkio svarbą ir reikšmę, ką ir bylojo pirmosios ekspozicijos apie Girėnų kolūkio istoriją nuo 1949 iki 1986 metų. Muziejaus atidarymo metu tuometinis kolūkio pirmininkas Zigmantas Povilaitis pabrėžė: „Muziejus – tai dar vienas kolūkio pasiekimas, atspindintis balanso gadyne, kolūkio kūrimosi metus ir skirtas pirmųjų kolūkiečių garbei“¹. Tačiau, kylant sąjūdžiui ir įsitvirtinant jo idėjoms, požiūris į muziejų ėmė keistis.

Vienas iš faktorių, paskatinusių žiūrėti pla-

čiau, buvo B. Sakalauskienė į rankas patekęs 1930 metų Pirmojo Zanavykijos katalikiškojo jaunimo kongreso vadovas, kuris atskleidė, kad Zanavykų muziejus Šakiuose jau veikė anksčiau. Jis buvo įkurtas 1928 metais Šakių „Žiburio“ gimnazijos dešimtmečio proga ir skirtas visam Zanavykijos paveldo išsaugojimui. Jo įkūrėjai buvo zanavykai ateitininkai, studentai ir moksleiviai. Tam pritarė tuometinis Šakių „Žiburio“ gimnazijos direktorius kun. Ignas Starkus ir pedagogų taryba. Muziejuje buvo eksponuojami dailės ir tautodailės kūriniai, archeologijos ir numizmatikos rinkiniai, etnografiniai daiktai, rankdarbiai ir t. t.

Muziejaus atkūrėja B. Sakalauskienė bandė įtvirtinti visos Zanavykijos muziejaus idėją bei įrodyti jo reikalingumą visuomenei. Situacija tam nebuvo labai palanki. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, buvo vykdoma kolūkių pertvarka. Ne išimtis buvo ir Girėnų kolūkis, kurio likimas taip pat tapo neaiškus, o muziejaus finansavimas iš kolūkio biudžeto tapo neprognozuojamas.

Galiausiai, po daugybės oficialių prašymų ir diskusijų, 1992 m. spalio 30 d. kraštotyros muziejui buvo suteiktas savivaldybės įstaigos statusas ir jis pavadintas Zanavykų krašto muziejumi.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, atsivėrė galimybė išsivijoje esantiems lietuviams grįžti į gimtinę aplankyti savo artimųjų. Vienas pirmųjų, 1990 metais muziejų aplankusių išsivijų, buvo dailininkas Jonas Rudzinskas su žmona, kurie gyveno Australijoje. 1990 m. lapkričio mėn. „Zanavyko“ numeryje B. Sakalauskienė rašo, kad jai kilo mintis muziejų plėsti: „*pastatyti linams minti pirtį ir kalvę. Rinkti, kaupti viską apie mūsų krašto praeitį. Dideles galimybes turi kraštotyros būreliai, todėl tikiuosi sulaukti iš jų paramos. Kilo naujas sumanymas – iruošti skyrelį apie Zanavykijos išsiviją.*“² Taigi B. Sakalauskienė tikėjosi sulaukti daugiau lietuvių, gyvenančių užsienyje, vizitų. Jau 1991 metų lankytojų registracijos knygoje galima pastebėti, kad muziejų aplankė nemažai užsienyje gyvenančių lietuvių. Geografija gana plati – Amerika, Prancūzija, Australija, Vokietija, o laikui bėgant ji tik plėtėsi.

B. Sakalauskienė iš užsienio atvykusių muziejaus lankytojų sužinojo, kad ten gyvenantys lietuviai aktyviai užsiima kultūrine veikla bei leidžia savo periodinę spaudą.

1991-XII-12

Bronė Sakalauskienė, minint 70-metį, 2001 m.

Zanavykų muziejaus archyvas

Miela Bronė,

Nesistebėkite tokiu nepaprastu adresu, nes kaip zanavykas nemėgstu per daug smulkintis. Apie Jūsų vadovaujamą muziejų labai trumpa žinute esu skaitęs „Europos Lietuvis“ laikraštyje. Besikalbant su bičiuliais Lašais priminiau jiems apie muziejų Šakiuose ir štai gaunu iš jų laišką su Jūsų adresu ir dėmesiu susirašinėti. <...> Taigi, miela Bronute, leiskite ir Jus pasveikinti besidarbuojant jau mano sapnuotoje, Nepriklausomoje Lietuvoje. Nors ir nežinau muziejaus steigimo istorijos ir paskirties, bet tikiu, kad Jūsų idėja ir noras sutampa su mano zanavykiškais troškimais. Linkiu Jums sėkmės jūsų darbe mieloje ir pasiilgtoje, Vinco Kudirkos ir Rygiškių Jono žemėje.

Jonas Zokas

Girėnų kraštotyros muziejaus atidarymas. Centre stovi B. Sakalauskienė, šalia jos kalba Z. Povilaitis, 1988 m.

Iš Zanavykų muziejaus fondų

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

gyvenusius (daug jau mirę) ar dar gyvus zanavykus ir padėsiu kuo galima.

Laukiu ir sapnuoju apie tą džiugią dieną kada galėsiu padėti kojas gimtajame krašte po 48 metų. Taigi bus ir džiaugsmo ir ašarų. Mano gimtinėje nieko nėra likę, viskas nugriauta, net nė medelio nebelikę. Traukia aplankyti tėvų kapus, susitikti dar gyvus bičiulius ir gimines, pakvėpuot Nemuno krašto oru ir pajusti Laisvos tautos pulsą." Jonas Zokas 1992 liepos 12 d.

Diaspora muziejaus kūrimosi laikotarpiu suvaidino didelį vaidmenį. Jie ne tik finansiškai rėmė muziejų, bet ir palaikė morališkai, siuntė įvairius eksponatus bei dalijosi savo gyvenimo istorijomis.

Padedant išeiviams, Bronė ieškodavo kitų užsienyje gyvenančių lietuvių kontaktų, rašydavo jiems pati arba siųsdavo savo straipsnius apie muziejų. Ji ieškodavo galimybės papildyti muziejaus fondus ir sulaukti materialinės paramos, kad galėtų muziejų plėsti, atnaujinti ekspozicijas bei įgyvendinti kitas idėjas. 1993 m. gegužės mėnesio „Zanavyko“ numeryje B. Sakalauskiene paskelbia straipsnį „Ačiū muziejaus rėmėjams“:

„<...> Labai trūksta senų dokumentų, knygų, spaudos. <...> Būtina plėsti muziejaus patalpas. Visiems suprantama, kad šiuo sunkiu laiku daug tikė-

tis iš biudžeto negalima, nes jis ir taip varganas. Reikia ieškoti kitų būdų, o vienas iš jų yra šalpa. <...> Su nuoširdumu atsiliepia ir kai kurie zanavykai, gyvenantys užsienyje. Štai Lemberčių šeima ir jiems artimi žmonės iš Kanados padovanojo muziejui 100 do-

lerių. <...> Už muziejaus rėmimą materialiai bei už muziejui padovanotus asmeninius daiktus nuoširdžiai dėkoju Tomui Kašauskui, gyvenančiam Australijoje, Jazbučiams iš Kalifornijos, Barborai ir Jonui Zokams iš Anglijos, A. Kasperavičienei iš Amerikos, S. Karevičienei ir J. Kudirkai iš Amerikos, Albinai ir Henriku Petrauskams iš Australijos, Romutei Banaitytei-Henings ir visiems kitiems išeiviams iš Zanavykijos, nepamiršusiems savo gimtinės.“³

Išeivijos ekspozicija Zanavykų krašto muziejuje, XX a. 10 deš.

Zanavykų muziejaus archyvas

Jono Zoko laiškas B. Sakalauskienei, 1992 m.

Zanavykų muziejaus archyvas

Parodos apžiūrėjimas ir Zanavykų muziejaus lankymas. Pirmasis Zanavykijos katalikiškojo jaunimo kongresas Šakiuose, 1930 m. liepos 20 d.

Lietuvos centrinis valstybės archyvas

idžioji dalis Zanavykijos išeivių buvo išsilavinę žmonės: gydytojai, rašytojai, aukštas pareigas užimantys pareigūnai. Todėl jų veikla diasporoje nenutrūko, bet buvo itin reikšminga Lietuvai. Neretu atveju į Lietuvą atvykdavo išeivių vaikai ar artimi giminaičiai, pavyzdžiui, poeto P. Lemberto sūnus, kompozitoriaus V. K. Banaičio dukterėčia. Jie, suprasdami mažo muziejaus poreikį turėti istoriškai svarbių ir vertingų eksponatų, padovanojo muziejui daiktus, susijusius ne tik su zanavykų krašto, bet ir visos Lietuvos žymiais asmenimis. Ilgi susirašinėjimo laiškais metai ir bendros idėjos siejo Bronę Sakalauskiene ir muziejaus mecenatą Juozą Domeiką, gyvenantį Anglijoje, kuris daugelį metų rėmė ne tik muziejų, bet ir kitas Šakių rajono įstaigas.

Juozas Domeika iš Kuprių k., Lukšių valsč., 1944 m. liepos pabaigoje pasitraukė į Vakarų. 1947 m. atvyko į Angliją. Su šeima gyveno Notingeme, dirbo tekstilės įmonėse. Čia įsijungė į visuomeninę veiklą, ypač Lietuvos išlaisvinimo krypties. Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje, tapo aktyviu jos rėmėju. Daug savo minčių išdėstė straipsniuose, kurie buvo spausdinami įvairiuose Lietuvos laikraščiuose. J. Domeikos publikacijas rubrikoje „Laiškas iš Anglijos“ publikavo Šakiuose leidžiamas laikraštis „Draugas“. Norėdamas prisidėti prie savo gimtojo krašto istorijos išsaugojimo, J. Domeika paaukėjo Zanavykų krašto muziejui daugiau kaip 20 tūkstančių svarų. 1994 m. Juozui Domeikai buvo suteiktas Zanavykų krašto muziejaus Garbės nario vardas, o 1999 metais – Šakių Garbės piliečio vardas. Vėliau buvo įkurtas Juozo Domeikos labdaros fondas, į kurį įsijungė dar du išeiviai: gydytojas Juozas Kriauciūnas ir rašytojos Petronėlės Orintaitės vyras Kazimieras Januta. Juozas Domeika mirė 2006 metais Notingeme, o 2009 metais buvo perlaidotas Lukšių kapinėse.

Zanavykų krašto muziejaus pirmosios direktorės Bronės Sakalauskiene ir Zanavykijos išeivių indėlis bei veikla, atkuriant muziejų, organiškai kuria Zanavykijos istoriją, kurią galės pažinti ir ateities kartos.

Straipsnis parengtas remiant Lietuvos kultūros tarybai

1. Želionienė, G. (1988). Iškilmingai perkirpta juostelė. Šakių rajono laikraštis *Draugas*, Nr. 148 (5889).
2. Sakalauskiene, B. (1990). Zanavykų muziejus. *Zanavykas*, Nr. 11(15).
3. Sakalauskiene, B. (1993). Ačiū muziejaus rėmėjams. *Zanavykas*, Nr. 1(27).

Net ir uždaryti muziejai nepamiršo savo lankytojų (2)

„Dvarų dėlionėje“ – ir Paežerių, Užutrakio dvarai

Istorinė Prezidentūra Kaune primena rūmų istorijas

Algis Vaškevičius

Tėsinys. Pradžia 2021 m. sausio 23 d. „Kultūroje“

Įkvėpė New Yorko muziejaus pavyzdys

Kultūriniam gyvenimui persikėlus į virtualią erdvę prie Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) misijos pristatyti muziejų ir žiūrovų namus prisijungė kartu su informaciniu partneriu Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija (LRT) įgyvendinamas projektas „30 kūrinių, 30 kūrėjų, 30 savačių“. 30 žinomų Lietuvos dailininkų, literatų, muzikų, architektų, dizainerių ir kultūros veikėjų buvo pakviesti išsirinkti jiems artimą, įkvėpiančią eksponatą bet kurioje LNDM padalinių ekspozicijoje bei papasakoti, kodėl išrinktasis kūrinys jiems svarbus, artimas ir ypatingas. Šiuos pasakojimus LNDM ir LRT savo žiūrovams rodo kiekvieną savaitę.

Projektą jo vadovas dr. Arūnas Gelūnas vadina ypatingu susitikimu su meno kūriniais ir priduria: „Muziejus – tai nepalyginamai daugiau nei fiziniai objektai, kabantys ant sienos ar sustatyti vitrinose. Galima sakyti, kad muziejus – tai labai asmenišką patirtį ir iš šių patirčių gimstantys pasakojimai. Išties, muziejaus erdvės yra kupinos šių pasakojimų, kiekvienas paveikslas, graviūra ar skulptūra yra apgaubta asmeninių patirčių. Šį kartą apie savo muziejines patirtis papasakoti pakvietėme 30 garsių Lietuvos kūrėjų. Labai tikiuosi, kad šis projektas, pakvietęs žymius kultūros žmones pasakoti apie juos įkvėpiančius kūrinius, santykį su muziejais, menu, atvers duris į meno pažinimą ir kitiems – paskatins platų galimų lankytojų ratą atrasti ar dar kartą aplankyti Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus šedevrus.“

Šio uždavinio imtis įkvėpė New Yorko „The Metropolitan Museum of Art“ muziejaus projektas („The Artist Project“, <http://artistproject.metmuseum.org/about>). Nuo 2015 m. „The Metropolitan“ kviečia menininkus pasakoti apie juos įkvėpiančius kūrinius ar kolekcijas ir įamžina vaizdo įrašuose. „The Metropolitan“ teigia, kad pasakodami apie kūrinius menininkai atskleidžia muziejaus stiprybes, o „unikalus ir aistringas menininkų žvilgsnis [...] paskatina muziejaus lankytojus atrasti eksponatuose jiems asmeniškai svarbius dalykus“.

Operos režisierius Gediminas Šeduikis dalijasi mintimis apie Šarūno Saukos „Autoportretą Nr. 6“ (1987) Nacionalinėje dailės galerijoje, rašytoja, dramaturgė, poetė Vaiva Grainytė kalba apie Stanislovo Kuzmos darbą „Širdies donoras“ (1987) Nacionalinėje dailės galerijoje, kultūros istorikas Darius Kuolys kalba apie Kazimiero Jelskio darbą „Adomas Jurgis Čartoriskis“ Vilniaus paveikslų galerijoje, žurnalistas, rašytojas Rytis Zemkauskas dalijasi mintimis apie Rimvido Jankausko-Kampo „Piktus debesis“ (1988), apie šoki, laisvę ir kintantį laiką pasakoja šokėja ir choreografė Agnija Šeiko, savo širdžiai artimą kūrinių išsirinkusi Laikrodžių muziejuje, Klaipėdoje, operos solistas Edgaras Montvidas apie Vincento Gečo „Meną, žmones, įvykius“ (1972) Nacionalinėje dailės galerijoje ir kt.

Kauno muziejus sukūrė naują platformą

„Virtualus muziejus“ (virtualus.kaunomuziejus.lt) – tai Kauno miesto muziejaus virtualaus turinio platforma, kurioje galima pažinti miesto istoriją ir kultūrą, atrasti muziejaus eksponatus ar ištraukti į edukacinę veiklą, neišeidami iš namų, biuro ar klasės. Platforma leidžia vienoje vietoje rasti virtualius edukacinius užsiėmimus, įtraukiančius vaizdo, garso ar teksto pasakojimus, virtualias parodas, 3D eksponatus ir turus, archyvų fotogalerijas, paskaitų, renginių įrašus ir pan.

„Virtualiu muziejumi“ siekiama didinti Kauno miesto muziejaus skaitmeninių kultūros produktų ir paslaugų prieinamumą bei pasiekiamumą – suteikti galimybę apsilankyti muziejuje, kuris atviras visada ir visiems. „Virtualus muziejus“ ne tik užtikrina sistemingą muziejaus sukurto turinio sklaidą, bet ir yra pritaikytas žmonėms su regėjimo negalia bei sutrikimais.

„Pandemijos metu atsiradę apribojimai nepribandė Kauno miesto muziejaus veiklą, o tik paskatino veikti – mąstyti apie galimybes perkelti veiklas į virtualią erdvę ir būdus, kaip tai padaryti. Taip gimė idėja sukurti virtualaus turinio platformą, kurioje lankytojai galėtų patogiai rasti ir atrasti jiems įdomią informaciją apie miestą. Svarbu, kad muziejaus komanda mąstė apie itin skirtingas auditorijas, tad numatoma formatų įvairovė, kuri, tikime, sudomins kiekvieną“,

– teigė Kauno miesto muziejaus direktorius Gabrielius Sužiedėlis.

Kol Kauno miesto muziejus vis dar uždarytas lankytojams, jie turi galimybę pasivaikščioti po vieną iš skyrių virtualiai – Kauno pilies 3D turą galite peržiūrėti adresu: bit.ly/KaunoPilies3Dturas. Turą sukūrė Mantas Vaičiūnas, kuris karantino metu sumanė padaryti įdomių, reikšmingų ir unikalių Lietuvos vietų 3D turus. Taip gimė jo įmonės „1001piksėlis“ altruistinis projektas, pavadintas „#3DLietuva“.

Pradėjo jubiliejinus, 100-uosius metus

Nuo 2020 m. gruodžio pabaigos Nacionalinis Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės muziejus, šiemet švenčiantis 100-ąjį gimtadienį, kviečia lankytojus į virtualią parodą „Laukinės sielos. Baltijos šalių simbolizmo dailė“. Ši paroda, kurios kuratorius – Rodolphe Rapetti, 2018-aisiais buvo eksponuota Orsė muziejuje Paryžiuje, minint Baltijos šalių nepriklausomybės šimtmetį – tuomet parodą aplankė daugiau nei 230 tūkst. žiūrovų.

Tais pačiais metais paroda buvo perkelta į Kumu muziejų Taline, o 2020-aisiais, minint Baltijos šalių nepriklausomybės atkūrimo trisdešimtmetį, ji eksponuota Nacionalinėje dailės galerijoje, Vilniuje. „Šiuo metu paroda svečiuojasi Latvijos nacionaliniame dailės muziejuje, Rygoje. Kviečiame pasižvalgyti po šią parodą, pristatančią XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Baltijos šalių dailės „aukso fondą“, – sako M. K. Čiurlionio dailės muziejaus atstovai, dar pridurdami, kad galimybė virtualiai susipažinti su parodos eksponatais galios iki Lietuvoje dėl COVID-19 pandemijos suvaldymo paskelbto karantino pabaigos.

Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus pradeda švesti jubiliejinus 100-uosius savo gyvavimo metus – specialiai šiai progai ruošiamą ekspoziciją, kurioje bus pristatomas 1900–1940 metų lietuvių dailės aukso fondas. Jo žiūrovai nematė jau 14 metų. Šie kūriniai, eksponuoti ne vienoje užsienio parodoje, dabar džiugins muziejaus lankytojus.

Pažintis su ekspozicija prasidės beišskant tapybės, su pirmosiomis lietuvių dailės parodomis. Tai buvo lūžis, bandant identifikuoti save kaip vieningą tautą. Po to keliaujama nacionalinės dailės pamatų link – čia išskirtinis dėmesys skiriamas Kauno meno mokyklos kūrėjams ir mokytojams. Tai jie – tie tikrieji vedliai, kurie kūrė ir naujas metodikas, ir formavo būsimų dailininkų pasaulėžiūrą. Lankytojai susipažins su *Art deco* meno principais, kuris Lietuvos dailėje užima reikšmingą vietą, turi specifinį tautinį atspalvį ir tuo yra išskirtinis.

Bus galima užsukti ir į dailininko Petro Rimšos dirbtuvę – ji visuomet traukė smalsių lankytojų, gerbėjų, kolegų ir žurnalistų dėmesį. Ekspozicijoje pristatomas itin reikšmingas paskutinis dešimtmetis yra nuspalvintas sparčiu dailės augimu bei jaunosios kartos maištingumu. Lankytojų taip pat laukia pažintis su pirmaisiais Lietuvos pinigais, lito istorija bei medaliuose įamžinta Lietuvos Didžiąja kunigaikštyste.

Kol muziejus negali pakviesti apsilankyti, ekspozicijos pristatymas tęsiamas virtualiai supažindinant lankytojus jus su kiekvieno laikotarpio išskirtiniais menininkais bei jų kūriniais.

Eksponatus pristato žinomi žmonės.

Organizatorių nuotr.

Nukelta į 6 psl.

Vydūno pamiltas Pajūrgiris (2)

Perpetua Dumšienė

Tęsinys. Pradžia 2021 m. sausio 23 d. „Kultūroje“

Karklininkų kaimo atsiradimas, vystymasis ir raida XVI–XX a.

Lietuvos pajūrio zona nuo Klaipėdos iki Palangos ankstyvaisiais amžiais buvo retai apgyvendinta. Pelkės ir durpynai užėmė didesnę teritorijos dalį, tik kai kur molingos kalvos buvo tinkamos gyventojams įsikurti.

VIII–XIII amžiuje susiformavo dvi kuršių genčių apgyvendintos žemės: Mėguva ir Pilsotas. Mėguvos centras buvo Palanga, Mėguva apėmė 20–25 kilometrų pajūrio ruožą. Pilsoto žemė apėmė Dangės upės žemupį su Klaipėdos, Kalotės, Žardės apylinkėmis.

Apie Karklininkus duomenų nėra, bet būta liudijimų, kad vėjas šiame ruože atpusto senas kapines, kuriose rastos monetos, meno dirbiniai liudijo, jog čia gyventa ir ikirikščioniškais laikais. Dabartiniiais laikais, kai ties Olando kepure vis randama mamuto kaulų, bliūkšta visos žinomos teorijos. Juk ankstyvoji gyvenvietė galėjo vadintis ir visai kitu vardu. Kapinės nebuvo užfiksuotos, tyrimai neatlikti, vieta buvo prie Rikinės upės.

Ankstyvuosiuose XIII–XIV amžiaus Ordino, nukariavusio kraštą, šaltiniuose Karklininkai nėra minimi. Tuo metu dėl Ordino nuolatinių karų su Lietuva gyvenimas ribiniuose kariujančių šalių rajonuose buvo beveik neįmanomas. Minimam laikotarpiu Klaipėdos komtūrijoje buvo vos 4 gyvenvietės, pajėgiančios mokėti mokesčius. Klaipėdos pilies perstatymui žmonių iš šių kraštų nebuvo galima surinkti, tad jie buvo kviečiami iš Kuršo ar net Prūsijos komtūrijos.

Po Žalgirio mūšio (1410 m.) ir po Melno taikos (1422 m.) gyvenimas tapo ramesnis. Galutinai buvo nustatytos sienos tarp Ordino ir Lietuvos. XV a. antroje pusėje buvo susirūpinta gyvenviečių steigimu.

Jūra ties Olando kepure

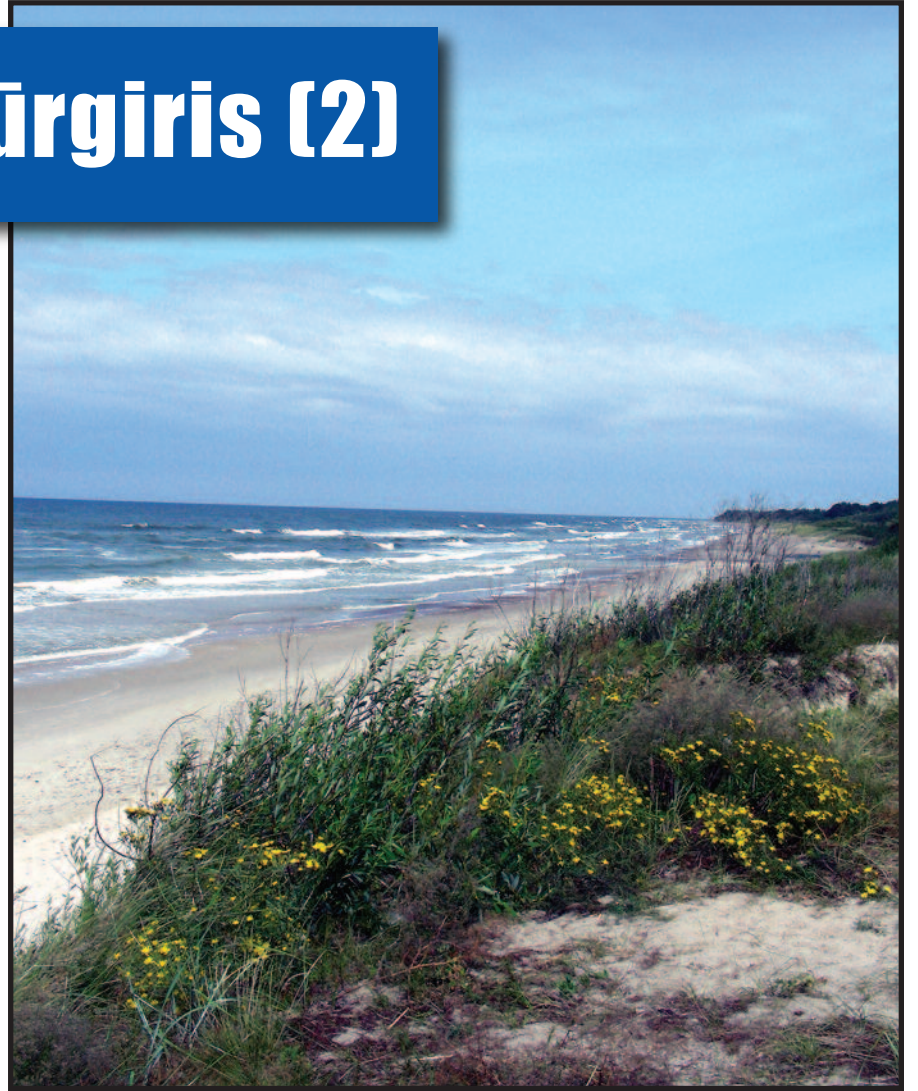
Kurti sodybas pajūrio teritorijoje skatino kranto apsaugos būtinumas ir pajūrio kelio iš Karaliaučiaus Rygos link saugumo užtikrinimas. Tuo metu steigiamos karčiamos – Nemirsetos, Kalotės, jos turėjo platesnes funkcijas – jose pernakvodavo, keisdavo arklius, jos tapdavo mažais prekybos centrais. Čia buvo skelbiamos ir sužinomos svarbiausios krašto valdžios žinios ir įsakymai. Aplinkinių kaimų gyventojai privalėjo laikyti keliautojams ir pašto vežimui reikalingus arklius, taisyti kelius, dirbti pilyje. Yra žinoma, kad XV a. į Klaipėdos krašto pajūrį atvyko daug ateivių iš Šiaurės Kuršo žemių. Manoma, kad tuo metu pradėtos apgyvendinti ir Karklininkų apylinkės. Kūrėsi derlingesnėje pietinėje dalyje.

Vertėsi žvejyba. Žuvies labai reikėjo, nes sukrikščionintas kraštas buvo varginamas ilgų pasninkų. Seniausios Klaipėdos krašto gyvenvietės minimos prie Kuršių marių ar Nemuno deltoje, nes ten buvo ilgesnis žvejybos sezonas, veisėsi daugiau įvairios žuvies. O prie jūros žvejybos sezonas buvo daug trumpesnis.

Svarbus buvo gintaro rinkimas, tuo metu valstybė turėjo gintaro monopolį. Daugiausia tuo metu pajūrio regione gyveno puikūs žvejai kuršiai.

Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Karklė, tuo metu rašoma Karkelbeck, užfiksuota 1540 metais, krašto mokesčių mokėtojų surašymo metu. Tai buvo didelis kaimas, jame gyveno 330 žmonių. Tai buvo laikotarpis, kai 1525 metais sekuliarizavus Ordina, Klaipėdos komtūrija jau pervadinta Klaipėdos sritimi. Srityje gyveno apie 6000 gyventojų (palyginimui – 1925 metais gyveno 29 000 gyventojų). 1540 metų gyventojų surašymo duomenys buvo saugomi Karaliaučiaus valstybiniam archyve. Yra žinoma, kad tyrinėtojas A. E. Bismarck juos buvo paskelbęs 1933 metais, bet Karklės gyventojų sąrašo nepavyko aptikti. Mokyklų ir bažnyčių srityje nebuvo, tik Klaipėdoje. Buvo 12 karčiamų, krašto administravimo reikalams tvarkyti buvo paskirti 7 seniūnai, kurie gyveno Priekulėje, Eketėje, Žardėje, Nemersetėje, Smeltėje, Karvaičiuose.

1585 metais H. Runge sudarytame žemėlapyje Karklininkai vaizduojami tik schematiškai, be jokių detalių. Pažymėti į pietus nuo didesnio upelio. Nuo XVI a. antros pusės pradėdama

Karklės kopos.

P. Dumšienės nuotr.

minėti ir Karklės karčiama, vadinasi gyvenvietė įgijo svarbią reikšmę apylinkių gyvenime.

XVII amžiuje į Baltijos jūros pakrantę atsikėlė nauja ateivių banga. Vyko karai su Švedija, vietinių sodybos buvo nuniokotos, į jas atsikėlė gyventojai iš Šiaurinio Kuršo. Vietiniai gyventojai bėgo į Prūsiją. Šių karų metu pradėti kirsti į šiaurę nuo Klaipėdos plytėję miškai. Netrukus tai atsiliepė ir Karklininkams. Yra užrašyti Karklininkų karčiaininko nusiskundimai, kad jam priklausanti žemė vis labiau smėliu užpustoma. XVII amžiuje Karklė jau minima – joje yra kranto apsaugos raitininkai, yra karčiama, pasienio apsaugos būstinė, pajūriu eina pašto kelias.

XVIII amžius buvo pažymėtas didelėmis nelaimėmis kraštui. 1709–1710 metų maro epidemija nusinešė daugelį žmonių gyvybių. Nors Klaipėdos kraštas nukentėjo mažiausiai. 1722 metais krašte buvo įvykdyta administracinio valdymo reforma – valstiečių ūkiams administruoti buvo įsteigti valstybiniai dvarai. Karklininkai įėjo į Sendvario valdybos administruojamą sudėtį. 1768 metais Karklininkai priklausė pakrantės kaimų statusui ir priklausė Klaipėdos piliai. Šiai kaimų kategorijai priklausė visi Baltijos jūros ir Kuršių marių kaimai.

XVIII amžiaus vidurys taip pat buvo pažymėtas liūdnamis kraštui įvykiais. 7 metų karo metu (1757–1763 m.) rusų kariuomenė užėmė Klaipėdos kraštą ir didelę dalį Rytų Prūsijos. Ypač skaudus buvo kariuomenės žygiavimas karo pradžioje. Kariuomenė pajūriu ėjo viską plėsdama ir degindama. Kazokai iš Karklininkų paėmė gyvulius, išsivedė 85 arklius, su savimi išsivedė 6 žmones. Po to gyvenvietė turėjo būti atstatoma. 1759 metais sudarytame mokesčių mokėtojų sąrašo matyti, kad kaimo gyventojų sumažėjo. Sąrašo nėra nei vienos vokiškos pavardės, iš pavardžių matyti, kad gyventojai – kuršių-latvių ir lietuvių kilmės.

Rusų kariuomenės buvimas atnešė ir kitų bausių pasekmių. Rusai sumanė pasistatyti plokščiadugnių laivų laivyną, kad galėtų plaukioti po Kuršių marias. Tam tikslui pradėjo kirsti miškus Kuršių Nerijoje ir Baltijos pajūryje, o tada ir prasidėjo klimato kaita. Siaučiant stipriems vėjams, 1790–1812 metais buvo pradėtas užpustyti visas kaimų ruožas nuo Klaipėdos iki Palangos. Smėliu užpustytų laukų plotis vietomis siekė 7–8 km. Tuo metu ruože nuo Klaipėdos iki Nemirsetos susidarė palvė. (Palvė vokiečių k. reiškia šilyną, pliką raistą, apaugusį samanomis ir krūmokšniais; arba juostą tarp apsaulinės kopos ir kopų juostos).

Užsienio bendruomenių plėtros sąjungos Argentinoje apdovanojimas **Juan Ignacio Fourment Kalveliui**

Deimantė Žukauskienė

2020 m. pabaigoje Užsienio bendruomenių plėtros sąjunga Argentinoje (UCADE – Union de Colectividades en Argentina para el Desarrollo) dėl kilusios pasaulinės pandemijos COVID-19 virtualiu būdu surengė ceremoniją, kurios metu paskelbė aktyviausius ir nusipelniausius Argentinos užsienio organizacijų vadovus. UCADE yra Užsienio bendruomenių plėtrai sąjunga Argentinoje, kuri sujungia visas užsienio bendruomenių organizacijas.

Iš viso kandidatavo 80 įvairių Argentinos užsienio bendruomenių, asociacijų, federacijų, vadovų. Pirmosios vietos laureatu – „Ceibo de Oro“ – paskelbtas Juan Ignacio Fourment Kalvelis, kuris buvo nominuotas už lietuviybės skatinimo veiklą ne tik savo gimtajame mieste Berisise, bet ir visoje šalyje ir Pietų Amerikoje, stiprių ryšių su įvairiomis Lietuvos institucijomis, vyriausybe, organizacijomis bei kitomis pasaulio lietuvių bendruomenėmis.

Juan Ignacio Fourment Kalvelis – gerai žinomas Pietų Amerikoje lietuviškos radijo valandėlės „Ecos de Lituania“ vedėjas, buvęs Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) ir Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos valdybos Pietų Amerikoje reikalų komisijos pirmininkas, buvęs Argentinos Lietuvių Bendruomenės (ALB ALOST) pirmininkas ir Argentinos „Nemuno“ šokių grupės vadovas. Šiuo metu yra PLB Plėtros ir tvarumo komisijos narys ir neseniai buvo išrinktas LR Seimo ir PLB komisijos Pietų Amerikos kraštų lietuvių bendruomenių atstovas. Šia gražia proga trumpai pakalbėjome apie garbingą apdovanojimą ir ateities planus.

Juan Ignacio Fourment Kalvelis

Kaip jautėsi sužinojęs, jog esi nominuotas šiam apdovanojimui? Kokie svarbūs darbai nuveikti per 2020 metus?

J. I. F. Kalvelis: Tai tikrai man buvo didelė staigmena, jog UCADE, kuri vienija visas užsienio bendruomenes, kolektyvus, federacijas Argentinoje išrinko mane iš 80 pačių aktyviausių užsienio bendruomenių vadovų ir nominavo. UCADE informuoja apie užsienio bendruomenių renginius bei skelbia kitą aktualią informaciją. Sąjunga stebėjo ir analizavo visą užsienio bendruomenių veiklą, per metus įvykusius renginius bei kitą veiklą, kuri buvo ypatingai svarbi pasauli užklupusios pandemijos metu. Įvairios Argentinos lietuvių draugijos iš tiesų daug nuveikė, o aš dar dirbau kartu su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Plėtros ir tvarumo komisija kartu jos pirmininke Sigita Šimkuvienė padėjome įsisteigti naujoms lietuvių bendruomenėms Pietų Amerikoje t. y. Peru, Ekvadoro, Čilės. Taip pat vir-

tualiū būdu dalyvavau įvairiuose seminaruose, kuriuos organizavo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, buvau išrinktas į PLB Seimo komisiją, dar teko virtualiu būdu vesti pasikaitą apie Lietuvą ir Argentinos lietuvių kovo mėnesį. Tai ta veikla ir buvo įvertinta.

Ar tai Tau toks pirmas apdovanojimas ar buvo ir kitų?

J. I. F. Kalvelis: Anksčiau kartu su lietuviška radijo valandėle Argentinoje – „Ecos de Lituania“, kurią šiemet vėl pradėsime transliuoti, pelnėme nemažai įvairių apdovanojimų – per 15 tai tikrai. O asmeniškai aš esu nominuotas pirmą kartą. Anksčiau buvau išrinktas į kokias nors pareigybes, pozicijas, bet tai nebuvo apdovanojimai.

Ką Tau šis apdovanojimas reiškia?

J. I. F. Kalvelis: Man šis apdovanojimas – tai ne tik tokia asmeninė pergalė. Man labai svarbu, kad ir kiti žmonės sužino apie Lietuvą, išgirsta šį vardą – Lietuva, Argentinos lietuvius, kurie čia gyvena, lietuviškas organizacijas – „Susivienijimą lietuvių Argentinoje“, „Mindaugą“, „Nemuną“, „Laisvą Lietuvą“, Cordobos lietuvių bendruomenę, Aušros Vartų parapiją, Argentinos lietuvių centrą, kurie daug ir aktyviai dirba vardan lietuviybės išsaugojimo bei puoselėjimo.

Kokie Tavo ateities planai?

J. I. F. Kalvelis: Planų yra ir tikrai daug. Tai toliau dirbti su PLB Seimo bei Plėtros ir tvarumo komisija, su lietuvių bendruomenėmis Pietų Amerikoje, prisidėti prie jų veiklos ir organizuojamų renginių. Dabar dar laukia vienas svarbus projektas – virtuali lietuvių kalbos mokykla bendradarbiaujant ir kitoms lietuvių bendruomenėms Pietų Amerikoje. Tai dirbame prie to. Ir, aišku, organizuojame kitą labai svarbų renginį – šokių šventę „Ten, kur Nemunas banguoja“, kuri įvyks Berisise 2021 metų gruodžio 18 dieną. Tai tikrai turime nemažai veiklos bei įvairių planų.

Net ir uždaryti muziejai nepamiršo savo lankytojų

Atkelta iš 4 psl.

Audiogidas supažindina su istorine Prezidentūra

Iš karto po šv. Kalėdų į plačius pasaulinio interneto vandenį išplaukė naujas skaitmeninis produktas – nuotolinis audiogidas www.rumuistorijos.lt, leidžiantis iš bet kurio pasaulio taško susipažinti su Kaune esančiu kultūros paveldo objektu, šandien vadinamu Istorine Lietuvos Respublikos Prezidentūra.

Nuotolinis audiogidas www.rumuistorijos.lt skirtas skatinti kultūros edukaciją ir padidinti kultūros įstaigų ir jų teikiamų paslaugų prieinamumą tuo metu, kai muziejai uždaryti ir žmonių judėjimas apribotas. Istorijos profesionalams ne naujiena, kad pastatas, kuriame šiandien veikia Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune, nebuvo statytas kaip Prezidento rūmai, tačiau daugybei žmonių pirmą kartą atsivers tokia turtinga ir daugiasluoksnė, net 7 laikotarpius apimanti pastato istorija.

Nuo 2005 metų, kai muziejus pradėjo savo veiklą, Pirmosios Lietuvos Respublikos ir Prezidento rūmų (1919–1940 m.) pasakojimas buvo ir muziejaus, ir muziejininkų dėmesio centre. Tie dvidešimt dveji ideologiškai patys svarbiausi Prezidento rūmų metai paliko kitus 153 pastato metus kažkur toli paraštėse, tačiau muziejininkai ėmėsi patyrinėti ir kitus mažiau pažintus laikotarpius.

2019 m. dienos šviesą išvydo kolektyvinė mokslinė monografija „Prezidento rūmai Kaune“, kurio-

je pristatyti tyrimų rezultatai ir aprašyti 7 pastato laikotarpiai: Kauno gubernija ir gubernatoriaus rūmai (1844 – 1915 rugpjūtis), Oberosto viršininko rezidencija Pirmojo pasaulinio karo metais (1915 rugpjūtis – 1919 liepa), Lietuvos Respublikos Prezidento rūmai (1919 liepa – 1940 birželis), Rūmai pirmosios sovietų okupacijos metu (1940 birželis – 1941 birželis), Rūmai su iškelta nacistine svastika (1941 liepa – 1944 liepa), Ilgasis sovietmetis (1944 rugpjūtis – 1989 gruodis), Istorinių rūmų atgimimas (1989 gruodis – iki dabar).

Dabar šie moksliniai tyrimai pristatomi daug platesnei auditorijai – nuotoliniame audiogide www.rumuistorijos.lt visus 7 pastato laikotarpius pristato istorinės asmenybės, kurios suteikia pasakojimui gyvumo ir autentiškumo. Kadangi į realių žmonių lūpas sudėti istorikų parengti tekstai, o ne tų žmonių autentiški prisiminimai ar citatos, šios asmenybės įvilktos į animacinio personažo pavidalą, taip suteikiant laisvę audiogido kūrėjams.

Tokiu būdu į klausytoją prabyla: Saliamonas Feinbergas, Raseinių 1-osios gildijos pirklys, gyvenamą namą pavertęs Kauno gubernatoriaus rūmais; rūmuose būstinę įkūręs Oberosto viršininkas kunigaikštis pulkininkas Francas Izenburgas-Biršteinis; ilgametis Prezidento rūmų kanceliarijos viršininkas Pijus Bielskus; nepilnus metus rūmuose praleidęs Ministras Pirmininkas ir Prezidento pareigas ėjęs Justas Paleckis, trumpam rūmuose ap-

Baltijos simbolizmo paroda – virtualiai

sistojęs reichskomisaras Hinrichas Lozė, Ostlando viršininkas; mokytoja Stefanija, dvidešimt metų išdirbusi Mokytojų namuose, ir Prezidento Aleksandro Stulginskio anūkas, dažnai aplankantis buvusius senelio namus, dabar tapusius Istorine Prezidentūra.

Nuotolinis audiogidas www.rumuistorijos.lt išsiskiria plačiomis prieinamumo galimybėmis. Visos istorijos papasakotos 4 kalbomis: lietuvių, anglų, vokiečių ir rusų. Žmonėms su regėjimo negalia parengtas ir įrašytas atskiras vaizdusis pasakojimas, kuris padeda „pamatyti“ ir pajauti rūmų atmosferą. Žmonėms su klausos negalia parengtas vaizdo pasakojimas, įgarsintas lietuvių ir gestų kalbomis – jį gali žiūrėti ir visi kiti, norintys iš arčiau pamatyti rūmų aplinką ir vidų.

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

Istorijos pėdsakai Kauno rajone

Kol tęsiasi karantinas, yra puiki proga planuoti keliones, kuriomis bus galima pasidžiaugti jau pasibaigus ribojimams. Tad lankytojams siūloma virtualiai pakeliauti ir po Kauno rajoną. Tam pagelbės neseniai startavusi mobilioji programėlė – interaktyvus žaidimas „50 istorijos pėdsakų Kauno rajone“. Ji supažindina su Kauno rajono dvarais, bažnyčiomis, piliakalniais, paminklais, kitais lankytiniais objektais bei su žinomais čia gyvenusiais žmonėmis.

Kauno rajono savivaldybės viešosios bibliotekos vyr. bibliotekininkė, viena iš programėlės kūrėjų Virginija Tamašauskienė sakė, kad programėle norima paraginti ne tik kauniečius, bet ir miesto svečius geriau pažinti Kauno rajoną.

„Nežinant istorijos – nėra lengva atsakyti į pateiktus klausimus, nors visi 50 objektų yra lankomi turistų. Apie 1,5 val. trunkantis žaidimas yra informatyvus, įtraukiantis, tad daug sužinosite apie Kauno rajoną, o ir laikas neprailgs“, – įsitikinusi V. Tamašauskienė.

Žaidime po Kauno rajoną keliauja išgalvota veikėja – trečiosios kartos lietuvė Rūta Sakalas. Tai Didžiojoje Britanijoje esą gyvenanti emigrantė, kurios šeima kilusi iš Kauno apylinkių. Vieną dieną mergina nusprendžia pakeliauti prosenelės užrašuose, fotografijose ir piešiniuose pažymėtais keliais, taip ji susipažįsta su Kauno rajono istorijos, kultūros ir gamtos objektais. Kadangi personažė Rūta yra fotografė, keliautoja ir tinklaraštininkė, žaidime klausimai pateikiami tinklaraščio stiliumi.

Žaidime istorinė informacija papildoma muzika, animacija, stilizuotomis nuotraukomis, garsiniais pasakojimais. Žaidimą sudaro trys skyriai (lygiai), juos įveiksite atsakę į 50 klausimų. Pagal teisingai atsakytų klausimų skaičių pabaigoje įteikiami virtualūs medaliai: bronzos, sidabro ar net aukso.

V. Tamašauskienė pasakojo, kad programėlės naudotojai sužinos daug įdomybių apie Kauno rajoną. „Ne visi yra girdėję, kad Kačerginės kurorte prieš Antrąjį pasaulinį karą gyveno ir kūrė žymūs Lietuvos rašytojai, tokie kaip Jonas Biliūnas, Pranas Mašiotas, Vincas Mykolaitis-Putinas ar kad Ražiškių kaime, ant vietinių vadinamo Čigonkalnio, gyveno rašytojas Kazys Boruta ir rašė čia „Baltaragio malūną“. Žaidime paaiškės, kad Paštuvos dvarą valdė dvarininkas Ignas Karpis, apie kurio tariamą kapą sklando įvairios legendos“, – sakė ji.

Programėlėje pateikta daugybė įdomių faktų, tarkim, kad netoli Čekiškės gyveno Nepriklausomybės akto signataras Pranas Dovydaitis, Vilkijoje veikia autentiškas Antano ir Jono Juškų muziejus, šalia Kauno miesto, visai prieš Neries upę stūkso Lentainių piliakalnis, o šalia Nemuno priešais Kačerginę – Piepalių piliakalnis. Nuo Pyplių piliakalnio atsiveria nuostabus vaizdas į Žemaitkiemio dvarą, paminklą S. Dariaus ir S. Girėno skrydžiui paminėti.

„Pasibaigus karantino ribojimams, bus galima pakeliauti po Kauno rajoną ir gyvai, tam pasitarnaus su lankytiniais objektais supažindinti ši mobilioji programėlė“, – teigė V. Tamašauskienė.

Bus daugiau

Amanda Gorman: „Jei tik būsim pakankamai drąsūs būti šviesa“

Ieva Marija Mendeikaitė

Neseniai Jungtinėse Amerikos Valstijose įvykusi prezidento Joe Biden inauguracija susilaukė daug įvairaus dėmesio. Visų pirma, tai buvo bene vienintelė moderniais laikais įvykusi inauguracija, kurios metu buvęs šalies prezidentas nusprendė nepasveikinti naujo prezidento ir pirmosios ledi, ir prieš aprodydamas jiems Baltuosius rūmus tiesiog išskrido. Vis dėlto pačios inauguracijos šventės šis nesklaidumas neužtemdė. Joe Biden stovint prie Baltųjų rūmų Amerikos himną giedojo Lady Gaga, pasveikinti naujo šalies vadovo atvyko Barack ir Michelle Obama, Bush su ponia ir kiti buvę JAV prezidentai bei įžymūs kultūros, politikos, sporto ir visuomenės žmonės. Ir tarp visų šių žmonių inauguracijos pažiba tapo 22-ųjų metų poetė Amanda Gorman.

Amanda Gorman

Amanda S. C. Gorman yra amerikiečių poetė ir aktyvistė. Jos darbe daugiausia dėmesio skiriama priespaudos, feminizmo, rasės ir marginalizacijos problemoms, taip pat Afrikos diasporai. Amanda yra pristatoma kaip viena jauniausių poečių istorijoje, kurios būdamos tokio amžiaus susilauktų tokios didelės sėkmės ir pripažinimo. Tačiau ši sėkmė aplankė ne tik Amanda, bet ir visą Amerikos poezijos bendruomenę. Iki šiol vos trys prezidentai buvo pasirinkę, jog per jų inauguracijos procesą būtų skaitoma poezija. Joe Biden – ketvirtasis. 1961 metais vykusioje J. F. Kennedy inauguracijoje žmonės girdėjo Robert Lee Frost „The Gift Outright“, B. Clinton 1993 metais kvietė Mayą Angelou, 1997 m. – Miller Williams. B. Obama 2009 metais balsą suteikė Elizabeth Alexander, 2013 m. – Richard Blanco.

A. Gorman poeziją atrado Joe Biden žmona Jill, kuri ir įkalbėjo prezidentą tokiam pranešėjo pasirinkimui. Kodėl buvo pasirinkta Amanda, tikriausiai kalbėti daug nereikia. Jauna afroamerikietė mergina yra didelis simbolis šiuo metu ypatingai susiskaldžiusiai Amerikai. Amanda simbolizuoja tiek viltį, tiek naują kartą, tiek kultūros svarbą šiandieniniame pasaulyje. Amerikos Poetų laureatų narė yra savotiškas balsas visiems, kurie šiais metais jautėsi nuskriausti, nemylimi, kitokie. Amanda drąsina klausytojus nebijoti, būti išvien ir taip įveikti visus sunkiausius gyvenimo iššūkius.

Gorman sakė, kad sulaukus prašymo dalyvauti ceremonijoje apėmė susižavėjimo, džiaugsmo, garbės ir nuolankumo pojūtis, tačiau tuo pat metu užplūdo ir baimė. Kadangi Amandos eilėraštis yra nevienareikšmiškas, jį interpretuoti galima labai plačiai, poetė bijojo likti nesuprasta. Pati autorė teigė, kad savo poemoje vengė remtis vien tik rasizmo ir skirties problematika, kurie buvo kaip niekada ryškūs pastaruosius ketverius metus. „Norėjau savo žodžiais tapti vienybės, bendradarbiavimo ir bendrystės tašku“, – sakė poetė prieš inauguracijos ceremoniją. – Manau, eilėraštis – apie naują skyrių Jungtinių Valstijų istorijoje, apie ateitį ir apie jos kūrimą, pasitelkus eleganciją, žodžių grožį.“

Savo eilėraštyje A. Gorman baigė kurti sausio 6 d. Jos eilėraštyje kalbama apie jėgą, kuri veikia „supurtys mūsų tautą, nei ją vienyti“, kuri „sugriaus mūsų šalį, jei bus trūkdoma demokratijai“. Poetės žodžiais, „šias pastangas beveik

vainikavo sėkmė, / ir nors demokratiją trumpam galima pristabdyti, amžiams jos nenugalėsi.“ Įdomu tai, kad Kalifornijos valstijoje gimusi Amanda turėjo kalbos sutrikimą – negalėjo ištarti raidės „r“, dar įdomiau, kad su tuo pačiu kalbos sutrikimu kovojo ir dabartinis JAV prezidentas Joe Biden.

Amanda pasakojo, kad ankstyvame savo gyvenimo periode dėl šio sutrikimo teko patirti nemažai iššūkių. Amanda ir jos sesuo dvynė Gabrielle gimė neišnešiotos, todėl jau darželyje Amandai buvo diagnozuotas kalbos sutrikimas, kuris trukdė merginai kalbėti ir išreikšti savo mintis. Jos mama, vidurinės mokyklos anglų kalbos mokytoja, sunkiai dirbo, kad išlaikytų ją, save ir jos seserį ir neturėjo pakankamai lėšų, kad galėtų palengvinti savo dukters kalbos sutrikimo raidą. Tačiau kaip tik tuo metu darželio auklėtoja supažindino Amandą su poezija, o ją rašydama ir deklamuodama Amanda atrado savo balsą ir viso gyvenimo kūrybinį pašaukimą. „Todėl tapau skaitove, kokia esu, ir rašytoja, kuria siekiu tapti“, – pasakojo Amanda.

Vis dėlto kai kam Amandos skaitytas eilėraštis pasirodė šiek tiek pervertintas. Eseiastas Laurynas Katkus teigia, kad analizuojant šį poetės kūrinį reikėtų atkreipti dėmesį į šio žanro specifiką Vakarų kultūroje: „Eilėraščiai buvo skaitomi, deklamuojami iškilmingomis progomis – vestuvėse, laidotuose, karalių iššventinimuose – labai dažnai. Lietuvoje šis dalykas truputį nunykęs, nes tarybiniais laikais jis buvo glaudžiai susijęs su ideologija. Tad nieko įdomesnio anuose eilėraščiuose, švelniai sakant, išgirsti tikrai negalėjai.“

O štai nemažai amerikiečių poezijos išvertęs ir tebeverčiantis Drominykas Norkūnas atkreipė dėmesį į tai, jog „pakviesti poetą kreiptis į kaip niekad susiskaldžiusią ir galybės negandų nukamuotą tautą yra stiprus ir – kas svarbiausia – konstruktyvus gestas. Žinoma, Jungtinės Valstijos čia taip pat sumoka ir savotišką duoklę senam kaip pasaulis archetipui – rūmų bardo figūrai. Vis dėlto, kad ir kaip ten būtų, akivaizdu, jog į JAV grįžta kultūringa politika, o Baltieji rūmai ir vėl tapo rūmais. Ir tai jau visai neblogai.“

Gorman eilėraščio „Mes kopiam į kalvą“ ištraukos, skambėjusios inauguracijos metu:

*dienai išaušus klausiam savęs
kur rasti šviesą šiam begaliniam šešėly
netektis kurią nešamės
jūra kurią turim pereit
stojom prieš žvėries pilvą
išmokom kad tylėjimas taikai nelygus
o taisyklės ir terminai
tai kas paprasčiausiai yra
nelygu teisybei
<...>
raštai liepia įsivaizduoti
kad kiekvienas sėdi po savo vynuogienojū ar figmedžiu
ir niekas jam negresia
jeigu norime būti verti šito laiko
pergalė turi švytėti ne asmenyse
o mūsų pastatytuose tiltuose
šio pažado reikia laikytis
kopiam į kalvą
jei tik išdrįsim
<...>
mes pakilsim iš saulės nudegintų pietų
atstatysim suvienysim ir atgaivinsim
ir kiekvienas mūsų tautos kampelis
ir kiekvienas mūsų šalies užkaboris
mūsų žmonės skirtingi ir gražūs pakils
pavargę bet gražūs
dienai išaušus žengiamo iš šešėlio
degantys ir bebaimiai
mūsų išlaisvintas pražįsta naujas saulėtekis
nes šviesa visad bus jei tik būsim pakankamai drąsūs ją pamatyti
jei tik būsim pakankamai drąsūs ja būti.“*

(vertė Dovilė Kuzminskaitė)

Vydūno pamiltas Pajūrgiris

Atkelta iš 5 psl.

Karklės gyventoja Katrė Usinienė.

P. Dumšienės nuotr.

Po septynerių metų karo į pajūrį atsikraustė daug gyventojų iš Lietuvos. Todėl čia pradėjo formotis savita kultūra, turinti kuršių-latvių ir lietuvių kultūros bruožų. Reikšmingas įvykis buvo 1773 metais įsteigta pradinė mokykla.

XIX amžiaus pradžioje pajūrio gyvenvietėse pradėta naikinti baudžiaminė prievolė, pereinama prie piniginių mokesčių. 1804 metais, anksčiau nei visoje Rytų Prūsijoje, Karklininkų valsčiaičiai buvo pervesti į piniginius mokesčius, jie dar privalėjo pristatyti grūdų Klaipėdos garnizono išlaikymui. 1818 metais buvo panaikinti valstybiniai dvarai, įsteigtos apskritys. Naujai įkurta Klaipėdos apskritis pavesta valdyti Karaliaučiaus administracinei apygardai. Šilutės apskritis pateko Gumbinės apygardai.

XIX amžiaus pradžioje pradėtas atodinti miškas labiausiai smėliu užnešose vietose. 1818–1830 metais Klaipėdos pirklių bendrovės lėšomis užsodintas miškas nuo Bomelsvitės (dab. Klaipėdos uosto vartų teritorija) iki švyturio, vėliau pratęstas iki Olando

kepurės. Kelis hektarus miško užsodino ir Nemirsetės paštininkas. Tai šiek tiek sustabdė pustomą smėlį.

XIX amžiaus pradžioje Karklės kaimas išaugo. 1848 metų duomenimis kaime jau gyveno 559 gyventojai, dauguma gyventojų – evangelikai, katalikų kur kas mažesnė dalis.

Įdomūs ir kiti Klaipėdos apskrities duomenys. Klaipėdos apskrityje buvo tik vienas miestas – Klaipėda, 15 kilometrų dvarų, 324 kaimo bendruomenės, buvo 5 evangelikų parapijos, 1 katalikų, 1 vokiečių-reformatų. Apskrityje veikė 56 mokyklos. Mieste gyveno 8710 gyventojų, apskrityje – 36 119. 1/3 kalbėjo vokiečiai, 2/3 – lietuviškai. Žmonės gyveno iš rąstų statytose kukliose dūminėse trobose. Tik XIX amžiaus antroje pusėje pagerėjo krašto ekonominė būklė. Pradedami statyti erdvesni geriau įrengti namai, atsiranda ir mūrinių. 1864 metais Karklėje pastatoma mūrinė mokykla. Greičiausiai tuo pat metu pastatomi ir mūriniai užiegos namai prie Plocio ežero. Mūriniai statomi ir ūkiniai pastatai.

XIX amžiaus pabaigoje įvyko kai

kurių pasikeitimų. 1899 metais, išaugus gyventojų skaičiui, buvo įkurta religinė bendruomenė. 1904 metais įkurta savarankiška parapija. 1908–1911 metais prie pagrindinio kelio netoli Rikinės upelio buvo pastatyta nedidelė mūrinė bažnyčia su bokštu. Tuo pat metu buvo pasirūpinta ir žvejų darbo sąlygų pagerinimu. 1897 metais pastatytas signalinis bokštas kaimo centre, XX a. pradžioje pastatyta mūrinė žvejų gelbėjimo stotis, 1892–1898 metais nutiesus pėsčiųjų kelią nuo Klaipėdos iki Olando kepurės, o vėliau ir iki Karklininkų, buvo nutiestas ir dviračių takas. Karklininkai tapo pasiekiami miesto gyventojams, maršrutas tapo populiarus. Buvo nutiesti du tiltai per Cypos ir Rikinės upes.

1905 metų duomenimis Karklininkuose gyveno 810 gyventojų. 677 kalbėjo lietuvių kalba, 125 – vokiečių, kaime stovėjo 168 gyvenamieji namai. Kaime veikė dvi užiegos. Viena – pietinėje dalyje netoli bažnyčios, kita – prie Plocio ežero. Veikė 4 kapinės. 3 išsidėsčiusios Plocio ežero rajone, o vienos – prie Gaigalo upės. Kaime gyveno žvejai, gyveno ir amatininkų: siuvėjas, kalvis, pasienio sargybos pareigūnai, įvairiose kaimo vietose veikė 3 mokyklos.

1939 metų duomenimis kaime gyveno jau apie 900 žmonių. Kaimas tęsėsi apie 10 kilometrų palei jūrą.

Antrasis Pasaulinis karas atnešė didžiulių pokyčių ir praradimų. Paskutiniaisiais karo metais, frontui einant per kaimą, buvo sudėginta daug sodybų, stipriai apgriauta bažnyčia. Daugelis gyventojų pasitraukė su vokiečių armija į Vakarus. Po karo į ištuštėjusias sodybas atsikėlė daug gyventojų iš kitų Lietuvos vietų. Pokarinių deportacijų metu daugelis vietinių gyventojų buvo ištremti į atokius SSRS rajonus. Norint atgaivinti žvejybą buvo atkelta nemažai žvejų iš Latvijos, įkurta žvejybos artelė, kurioje vietinių žvejų buvo nedidelis procentas. Atvykėliai daugiausia vertėsi žemdirbyste.

Apie 1954 metus padėtis pajūryje

pasikeitė. Šiaurinę kaimo dalį iki Rikinės upelio užėmė pasienio garnizonas. Sodybos šioje vietovėje buvo arba sunaikintos, arba perkeltos į kitas vietas. Panaikinus žvejų grandį daugelis latvių išvyko į kitas vietas, daugiausiai į Palangos-Šventosios pajūrio ruožą. Į jų sodybas atsikėlė gyventojai iš kitų Lietuvos vietų. Tradiciniai verslai ir gyvenimo būdas išnyko, ilgainiui pasikeitė ir senieji kaimo namai, jie buvo perstatomi, rekonstruojami. Po 1960 metų išlikusioje pietinėje kaimo dalyje buvo įkurta pionierių stovykla (šiuo metu – moksleivių vasaros poilsio stovykla), pradėti statyti vasarnamiai.

Reikia priminti, kad Karklei kurorto teisės buvo suteiktos 1930 metais. Čia apsisistodavo natūralią gamtą mėgstantys poilsiautojai. Specialių vasarnamių nebuvo pastatyta, svečiai apsisistodavo pas vietinius gyventojus.

Gyventojų pavardės iš 1759–1761 metų prūsų dominijų Sendvario-Klaipėdos sąskaitybės knygu: Jurge Winch; Peter Dumber; Grigel Kerr; Martin Mohr; Michel Brucz; Jurge Thiedeck; Jurge Spalvvis; Jacob Padocks; Užrašytos 46 pavardės.

1942 metų Karklininkų kaimo žemės ir namų valdų savininkų sąrašas Iš Einwohnernbuch für die Stadt-und Landkreis Memel. Memel, 1942. Th. VII. S. 12: Austermann, Janis, žemdirbys; Bastian, Anas, žvejys ir žemdirbys; Bendiks, Johann, darbininkas; Bastian, Barbe, kario našlė; Doblies, Adam, šaltkalvis; Eliesze, Erich, žvejys; Dotskies, Chistoph, vyrų siuvėjas; Bumeikis, Jakob, žvejys; Jaudszims, Ernst, žvejys; Jessat, Richard, mokytojas; Kalinski, Martin, žvejys; Kampf, Max, krosnius; Kapust, Anna, jaunoji ūkininkė; Kurshus, Janis, karšinėcius (Altsitser, senasis šeimininkas, savo ūkį perrašęs vaikams ir kartu gyvenantis); Kunkies, Anna, tarnaitė; Lumplesch, Walter, laiškanėšys; Moors, Barbe, našlė; Patra, Ursel, jaunoji ūkininkė; Penzis, Johan, žvejys ir valstietis; Seigis, Michel, žvejys; Szobries, Alfred, laivavedys; Tonat, Richard, kalvis; Tydecks, Marinke, valstietė. Užrašyti 206 asmenys.

Bus daugiau

Kultūros kronika

Buvusi Karklės bažnyčia.

J. Valančiūtės archyvas

Sausio mėnesį Lenkijoje pasirodė Lietuvai skirtas žurnalo „Herito“ numeris, skirtas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečiui. 2020 m. pradėtame rengti žurnalo numeryje spausdinami lietuvių ir lenkų autorių straipsniai, skirti Lietuvos kultūrai, menui, literatūrai, paveldui, taip pat Vilniaus Gaonui ir Lietuvos žydų istorijos metams. 267 puslapių Lietuvai skirtame žurnalo „Herito“ numeryje lietuvių ir lenkų autorių tekstai apie Lietuvą yra spausdinami lenkų ir anglų kalbomis.